

לחימה בלילה

סא"ל זאב יצחקי

הוצאת כפרית

ק"ב

אלול התשט"ז, אוגוסט 1956

בשנה שבה נכתב המאמר עדיין הרבה צהל לפעול בלילה כדי לפצות את עצמו על נחיתותו החומרית. בשנים מאוחרות יותר, לאחר שהצבא הפך לעשיר יותר בחומר, חלה נסיגה בניצול הלילה בעת מלחמה. מאמר זה מסביר מדוע גם לצבאות גדולים ועשירים לא כדאי לזנוח לוחמת לילה

התכונה האופיינית ביותר ללילה היא החושך, וכל המגבלות נובעות משוני זה בתנאי האור. בלילה קשה לראות; מכאן ששליטתו הישירה של המפקד באנשיו מוגבלת, קשה להתמצא, וקשה לשמור על הכיוון ולאתר את היעד. יש משום קושי מיוחד להניע גוף צבא גדול בלילה, לשמור על מבנהו ולתמרן בו.

גם במסיבות אחרות, כגון בשטח מבוותר מאוד, ביערות, בשטח בנוי או בשעת ערפל שולטים תנאים דומים, ואין לקבוע מראש היכן השפעת מגבלות אלו חזקה יותר, כי כשם שיש חורש דליל וצר היקף, יש לילה בהיר וקצר, ולעומתו יש ערפל סמיך ובדומה לו ליל חושך מוחלט.

נניח הנחה – אשר נוכיחנה להלן – שכל צבא, אשר סבל מאוד מהמגבלות הנובעות מתכונות הלילה הקבועות, נמנע – ככל שהיה ביכולתו – מלהילחם בו. אם קשה להפעיל גוף צבא גדול בלילה, לשמור על מבנהו ולתמרן בו, הרי נבין, שכל צבא, אשר מבנהו מבנה קשיח – יהיה זה פאלנקס או מבנה קווי או מבנה אחר – הפסיק את לחימתו עם רדת החשיכה. כל זמן שלא הייתה אפשרות לשלוט בגוף צבא גדול שליטה מרכזית בלילה, וכל זמן שעדיין לא היו מפקדי משנה מוכשרים ורשאים לפעול ביוזמתם שלהם – מן הנמנע היה להפעיל צבא גדול בלילה. האביר, אשר במשך תקופה ממושכת היה שליט בשדה הקרב בעדיפותו החומרית, לא יכול להילחם בלילה – ויש דמיון מה בינו לבין הטנק בימינו – אף שמלחמתו לא הייתה לחימה בגוף גדול וקשיח כי

לאמיתו של דבר לא זכה הנושא "הפעלת כוחות בלילה" לאותה מידת ליבון ודין בספרות המקצועית של צבאות העולם שזכו לה, למשל, לוחמת הרים או אמנות המצור. אומנם ניכרת התעוררות בשנים האחרונות, והיא, כנראה, פרי הניסיונות אשר נרכשו במלחמת העולם השנייה ובמלחמת קוריאה, כי בהשוואה עם מלחמות קודמות הרבו בשתי מלחמות אלו להפעיל בלילה כוחות צבא סדירים ובלתי סדירים.

אבל בדרך כלל נוטים למעט בהתעמקות בבעיית לוחמת הלילה, כאילו אין בה צורך. גישה זו מתמיהה ביותר. יש שתצליח לעקוף יער או להימנע ממצור על עיר ולחפש פתרון אחר, אבל אין להתחמק מן הלילה, שהוא תופעה קבועה, יום-יומית, ועליך לדעת איך לפעול בו. תשומת-הלב המעטה המופנית בספרות הצבאית העולמית לדין בלוחמת-הלילה משקפת למעשה את גישת רוב צבאות העולם לסוג לוחמה זה.

אומנם ישנן עוד לוחמות אשר לא זכו לטיפול נרחב, ובכל זאת יש להתייחס ללוחמת הלילה יחס מיוחד, כי לא כל צבא חייב ללמוד לוחמה בתנאים ארקטיים או לוחמת מדבר, אבל כל צבא צריך לדעת איך לפעול בלילה. נבחן כעת מהן התכונות האופייניות של הלילה, ונבין מהן ההגבלות להפעלת הצבא בלילה. מתוך ניתוח זה נוכל גם להוציא מסקנות איזה גוף צבאי מסוגל לפעול בלילה, ואיזה איננו מסוגל, ואולי נבין מתוך כך את סיבת היסוסם של רוב הצבאות להקדיש תשומת-לב יתרה ללוחמת הלילה.

א"ש מנג'ון הקבע של
ה"הגנה" (1941-1948),
במלחמת העצמאות
מפקד ג'וד 123,
סגן מפקד חטיבת מילואים,
מפקד מרחב אילת

אם ערבוּיית דו־קרבנות רבים.

ואומנם ההיסטוריה מלמדת שהצבאות המפותחים – צבאות אשר היו מאורגנים במבנים קבועים לפי כללי "ההתפתחות המודרנית" של אותה תקופה – לחמו בשעות האור בלבד. ואף בשעות דחק, כאשר רצוי היה – בשל הצורך לחסוך זמן – לא לחכות ליום המחרת,

העדיפו להימנע מפעולות הלחימה בלילה. וכאן תיתן דוגמא אחת בלבד: צבא הצלבנים התקדם בשנת 1187 לקראת הצבא המוסלמי, שהיה בפיקודו של צלאח א-דין. צבא הצלבנים נע לעבר טבריה והותקף קשה לרגלי הרי טורען. היה עליו להגיע מהר למועדו, בעיקר בשל המחסור במים, ואילו המשיך את מסעו בלילה, ודאי היו סיכוייו להגיע וכוחו איתו גדולים יותר. אבל עם רדת הלילה הסתגרו הצלבנים במחנה שדה, כי לא היו מסוגלים לנוע ולהילחם בחושך. השגיה זו התישה את כוחם עוד יותר, וצבאם הושמד למחרת היום על ידי אויביהם הזריזים וקלי התנועה. ניתן לומר שרמת

הארגון והעדיפות בחומר, אשר הקנו לצבא המפותח את תירונו לאור היום, היו בעוכריו בשעות הלילה.

אבל יש דוגמאות לרוב – ומכל התקופות – שצבאות, אשר להם העדיפות בחומר, ואשר היססו להילחם בלילה, ניצלוהו להנעת כוחותיהם כדי להשיג יתרון טקטי להמשך הקרב למחרת היום או כדי להופיע במקום בלתי צפוי תוך ניצול גורם ההפתעה. מורסיליס השני, שליט ממלכת החיתים משנת 1334 עד שנת 1306 לפני הספירה, מספר כיצד חשש שיריבו החלש ממנו יסרב להתייצב לקרב, ולכן צעד והתרחק ממנו ביום, ובלילה שינה את כיוונו ובמסע מזורז השיג את יריבו בבוקר וניצח אותו. "אילו ראוני משמרותיו הקדמיים, היה פיטגטליס מתחמק ממני" – אמר מורסיליס.

ידוע מסע הלילה של הפרסים, אשר בשנת 80 לפני הספירה עקפו בלילה את היוונים, שהתבצרו בפקודתו של לאיונידס במיצר תרמופילי, ועם שחר גלשו מן ההרים בעורף המערך היווני. בעת מסעו של חניבעל לאיטליה (בשנת 218 לפני הספירה) התייצבו הגלים במעברי

האלפים, הסבו לו אבדות כבדות, ובערב, כדבר של קבע, חזרו לכפריהם, כי ידעו שצבאו של חניבעל, ככל צבא הגון, בונה לו מחנה לילה מבוצר. אז שיגר חניבעל חיילים, שהתפזרו לאורך קו הצעידה של יום המחרת בצורת מזקפים דווקא בלילה, וכאשר חזרו הגלים בבוקר להמשיך בהטרדותיהם, כבר היו המארבים תפוסים בידי

הפונים. כך נהגו עד לזמן החדש כפי שמוכיח, למשל, מסע ההתקרבות הלילי הבלתי מופרע של פרידריך השני לעבר לויטן בשנת 1757.

בכל המקרים האלה ניצל את הלילה צבא אשר נהנה מעדיפות בחומר. צבא זה הניע כוחות בלילה – בלי לחשוש כלל להיתקלות בכוחות אויב – כדי להשיג יתרון טקטי. כל צד הניח שיריבו יסתגר בלילה במחנהו. פטרולי סיור לא הופעלו, והמודיעין חיפש מקורות הספקה ולא עקב אחרי תנועות האויב. לסוג זה של ניצול הלילה יש לצרף פעולות כמסע הלילה של הגדוד הראשון של הרינגירס האמריקניים לעבר אל-גיטאר בטוניסיה, אשר תואר ברוב מתח על-ידי קפטן אינגרסול, תנועות השריון הליליות הגדולות במדבר המערבי במלחמת העולם השנייה וכן את העברת הכוחות לנגב דרך קווי המצרים במלחמת השחרור.

צינו כבר, שהצבאות המפותחים נמנעו מלהפעיל את כוחותיהם בלילה. יש להוסיף שאף לא היה צורך בזה, כי בדרך כלל הספיקו שעות היום כדי "לגמור את

ההגנה הישראלית

יובל למדינת ישראל

53

המלאכה": המנצח נשאר בשדה הקרב, והמנוצח נטש אותו. כך היו פני הדברים עד ימי נפוליאון, ואם ספרי ההיסטוריה מציינים שקרב זה או אחר נמשך כמה ימים, הרי זה נכון רק באופן כללי. קרב העמים ליד לייפציג – קרב גדול אף בממדים שלנו, כי לצידו של נפוליאון היו 200,000 חיילים עם 700 תותחים, ולצידן של בעלות הברית היו 300,000 חיילים עם 1,000 תותחים – נמשך מ-16 ועד 18 באוקטובר 1813. אבל למעשה לחמו ביום הראשון, ביום השני התארגנו, ורק ביום השלישי חידשו את הלחימה ללא ניצול הלילות. ואין פלא בדבר. יכולת המפקד עדיין לא איפשרה הפעלת כל הכוחות בבת אחת. כן אי אפשר היה לספק את צורכי כל הצבא במקום אחד או לרכז אותו ולהעבירו ממקום למקום במהירות הרצויה. ולבסוף, הטווח הקצר של כלי הנשק והספקת התחמושת המצומצמת הגבילו אף הם את משך הלחימה ואת היקפה.

מצאנו איפוא שתי סיבות אשר בגללן נמנעו הצבאות המפותחים מללחום בלילה:
(א) המבנה הקשיח, חוסר פיקוד נמוך ויכולת מוגבלת לנצל את אמצעי האש.

(ב) חוסר הצורך להילחם בלילה בגלל המשך הקרב של הקרב. בימי האבסולוטיזם נוסף לסיבות אלו חוסר הרצון להילחם או לנוע בלילה בגלל החשש לעריקה המונית של החיילים, אשר ברובם שירתו בכפייה.

כל הסיבות הללו אין להן ולא כלום עם העמים הפרימיטיביים, נחותי הארגון והרמה החומרית. מבנם וציודם לא היה מסורבל, ובודאי שלא לחמו מתוך כפייה. ובכל זאת, לרוב גם הם לא נלחמו בלילה, אלא נחו או נעו כדי להגיע ביום לשטח נוח להם. העמים הפרימיטיביים והעמים נחותי הרמה הצבאית ידעו שהאויב, העדיף מהם בחומר, מסתגר בלילה במחנה, ואין סיכוי רב להדבירו שם, וזוהי אחת הסיבות לכך שלא לחמו בלילה. אציין כאן שתי דוגמאות של הפעלת כוחות נחותים בלילה מול אויב עדיף ברמת פיתוח צבאי: התקפת הלילה של ג'עון על מחנה מדיין והתקפת הגלים בשנת 380 לפני הספירה על הקפיטול ברומי, אשר הפתיעה את חיל המצב בשנתו, ואשר כמעט השיגה את מטרתה. אבל, כאמור, היו אלה מקרים בודדים.

במאה ה-19 פחתה השפעת הגורמים אשר מנעו את ניצול הלילה. פיתוח כלי-הנשק הביא לידי גמישות המבנים, וגדלו אחריותו של המפקד הנמוך ועצמאותו. הטלגרף איפשר שליטה על גופים גדולים ומרוחקים זה מזה, וברכבת ניתן להעביר ולרכז גייסות ואספקה במידה אשר לא שיערוה קודם לכן. הצבאות היו עכשיו צבאות לאומיים, ולכן פג גם החשש לעריקה המונית. ובכל זאת עדיין שולט ההרגל, ועם רדת השמש נפסקות בדרך כלל

פעולות האיבה. כך היה הדבר במלחמת קרים, במלחמת האזרחים בארצות-הברית ובמלחמות האירופיות בין השנים 1859 ו-1871.

מעניין שגם במלחמות הקולוניאליות הרבות, שבהן נפגש תמיד כוח עדיף בחומר בכוח נחות ממנו, התנהלה הלחימה כמעט אך ורק בשעות היום.

יש להתעכב על מלחמה שיש לנו עניין מיוחד בה בגלל יחסי הכוחות אשר שררו בה – והיא מלחמת הבורים. העדיפות בחומר ובכמות עברה באופן מכריע לצד האנגלים זמן קצר אחרי התחלת הקרבות. ומזעזע תיאור השלבים הסופיים, כשאנשי קומנדו בריים, לבושי שקים, מזדנבים אחרי שדרות הבריטים כדי לאסוף כדורים אשר נשרו מאשפות החיילים. בלקח הרב אשר הפיקו הבריטים ממלחמה זו הם מציינים בעיקר את הצורך לאמן את החיילים בשדאות ולהעלות את כושר הקליעה – כי בשניים אלה הצטיינו הבורים, אבל אין בו רמז לפעילות בלילה. ואומנם כן הדבר – גם במלחמה זו לא לחמו בלילה. בספרו "קומנדו" מתאר דניס רייץ מסעות לילה רבים, אבל כמעט אין בו זכר לפעולות לילה. נמצא בו תיאור אחד של פשיטה בריטית על עמדת תותחים בורית, נמצא תיאור על שינה מתוקה בשעת שמירת לילה בקרבת האויב, אבל לא נמצא אף תיאור אחד על התקפת לילה של הבורים עצמם.

אין ספק שלבורים נשקפו הצלחות רבות יותר אילו ניצלו את נייזותם הגדולה לפעולות לילה. ואולי גם לא העלו בדעתם מה מרובים סיכוייהם להצלחה אילו השכילו לנצל את הלילה ללחימה. ביטחונם בעליונותם כקלעים וכאנשי שדה הוא שמנע מהם, כנראה, ראית אפשרות זו, כי בלילה לא היה בא לידי ביטוי כושרם המופלג בקליעה, בתפיסת עמדות ובהסוואה. אבל גם הבריטים, אשר להם העדיפות בכמות ובחומר, לא ניצלו את הלילה. רייץ מזכיר לא פעם שרק תודות לחשכה ניצל הקומנדו מהשמדה גמורה. עם השתרר החושך הפסיקו הבריטים את הרדיפה, ושני הצדדים שכבו לישון. השינוי ביחס זה ללילה התחיל באיטיות ובמידה מצומצמת במלחמת העולם הראשונה. כאשר נבחנו שיטות שונות כדי להתגבר על הקיפאון במלחמת החפירות, שבה שלטה מכונת הירייה שלטון מוחלט, תירגמו הגרמנים מחשבתו של קצין צרפתי לשפת המציאות: "Stosstrupp" – יחידת-הסער שהיא צוות קרב קטן ומובחר – מסתן וחודר בעיקר בשעות הלילה לתוך מערך האויב ויוצר בסיסי מוצא להמשך ההתקפה בכוח גדול יותר למחרת היום. צוות קרב זה אינו רוצה "להתגבר על הלילה", הוא רוצה לנצל את תנאיו כדי לבטל את עדיפותו של האויב בחומר ובמספר. כל אחד ואחד מאומן בעבודת צוות, בהתמצאות ובקרב מגע. רומל,

עקשנית. קצין גרמני מתאר כמה קשים היו הקרבות עם הפרטיזנים באלבניה ומוסיף כי רק בלילה אפשר היה להתארגן ולהחליף כוח, כי גם האויב הפסיק את הלחימה בלילה. והלא פרטיזנים אלה, בגלל נחיתותם החומרית, פעלו עד עתה כמעט רק בלילה. אין ספק שאילו התמידו

בספרו "חיל רגלים תוקף", מוסר תיאורים טובים מראשית השימוש בשיטה זו. אבל בהשתמשם בשיטה זו לא סטו הגרמנים מהעיקרון של הפעלת עיקר המכה ביום, כי כלי-נשק אדירי השפעה – כגון התותחים, הטנקים והמטוסים – ערכם מועט היה בשעות החושך.

בפעולת לילה, שבה היו מאומנים, גם בשעה שכוחם בנשק ובציוד לא נפל מכוח יריביהם תשושי הכוח וירודי המורל, היו הישגיהם עולים לאין ערוך על אלה שהשיגו. אך ברגע שרכשו תותחים, טנקים ומטוסים בכמויות ניכרות, אף כי השימוש בכלי-נשק אלה בלילה מוגבל הוא, נטשו אורח לחימה זה שבו לחמו וניצחו.

מלחמת קוריאה מלמדת שהוויתור על לוחמת לילה מצד הכוח אשר נהנה מעדיפות בחומר – האמריקנים – איפשר לכוח הנחות בחומר ליטול לידיו שוב ושוב את היוזמה על-ידי הנחתת התקפות לילה. לא אי יכולת היא שמנעה מהאמריקנים להילחם בלילה. איש לא יחלוק על כך שחיילי הצי של ארצות-הברית הם מן המעולים בגייסות העולם כולו. אימונם המצויץ ועוז רוחם היו לשם דבר, ואף המבנה של שלוש חוליות בכיתה מתאים ביותר ללחימה בשטח סגור ובלילה. ובכל זאת, מי שמעיין בספרו

במלחמת העולם השנייה רבו המקרים שבהם הופעלו כוחות גדולים בלילה, גם על-ידי אותו צד אשר נהנה מעדיפות בחומר. כדוגמא מפורסמת ביותר אציין את פתיחת הקרב ליד עלמיין. עיון בספרו של מייג'ור גנרל קיפנברגר יעמיד את הקורא על קשיי הביצוע, חוסר ההתמצאות ואי הידיעה. המפקד לא ידע היכן גדודי חטיבתו, אף שהחטיבה פעלה בגזרה צרה ומוגדרת. אבל בלילה פעלו לרוב כוחות מיוחדים, כגון צנחנים, אנשי קומנדו, ובראש ובראשונה תנועות השחרור בארצות המשוועבות.

צבאות פרטיזניים אלה מיהרו ונטשו גם הם את ניצול הלילה – לרוב ברגע שראו את עצמם חזקים, מצוידים ומאומנים די צורכם להתמודד עם מדכא ארצם בקרב יום. כאשר נכנעו רומניה ובלגריה, נסוגו הגרמנים מאזורים נרחבים של הבלקן וניהלו מלחמת השהיה

המצוין של מייגור אנדרו גיר על חיילי הצי בקוריאה ייתקל מדי פעם בתיאור שגרת: "המארינס" תוקפים וכובשים ביום, ועם ערב מתבססים ומככים להתקפת-הנגד הוודאית של הסינים ושל הקוריאנים. לא תמצא אף דוגמא אחת שבה עברו חיילי הצי לפעולה יוזמה תוקפנית בלילה. לכל היותר הפעילו כוחות כדי להשיג מטרה הגנתית, כגון הנחתת התקפת-נגד מקומית או מסע התקרבות בלילה כדי לחלץ כוח ממצור. יתרה מזו, כאשר הכוח הנצור פורץ לו דרך טבעת המצור, הוא עושה זאת לאור היום ולא בחסות הלילה, ובערב הוא עוצר, מתבסס ומחכה להתקפת הסינים הרודפים.

חיילי הצי דרשו סיוע אווירי וידעו שבתוך שבע דקות תיפולנה פצצות הנפאלם על עמדות האויב. הם ידעו שכמעט אין הגבלה באש נגד סוללתית העומדת לרשותם, והם התרגלו לא להילחם בלי עדיפות מכרעת זו בחומר. "השתעבדות" זו לעדיפות בחומר מצד האמריקנים היא שגרמה לוותר מראש על כל יוזמה בלילה. וכך ניתנה לסינים ולקוריאנים הזדמנות לשוב ולבטל את השיגי האמריקנים על ידי התקפות בלילות. אך אין ספק בכך, שאילו רצו חיילי הצי להתמודד עם הסינים גם בלוחמת לילה, היו עומדים בה בשל רמתם הגבוהה בכושר לחימה. ראינו שרוב הצבאות בכל התקופות העדיפו את הלחימה ביום על לוחמת הלילה וראו בזו האחרונה יוצאת דופן. רק הכוחות היהודיים בארץ-ישראל מצטיינים בגישה אחרת לעניין. דבקותם בלוחמת הלילה היא תוצאה טבעית מן המסיבות שבהן התפתח וצמח הכוח העברי: המחותרת ו"משחק המחבואים" עם השלטון הבריטי. בתחילה הייתה זאת גישה מקרית, שבמרוצת הזמן התגבשה לגישה שבהכרח בתקופת הפוי"ש ווינגייט. לא בגלל נחיתות בחומר פעלנו אז בלילה, אלא בגלל רצוננו לשלוט בגורם ההפתעה, להפעיל יוזמה רב-גונית ולחסוך דם. בזמן המאבק הוספנו לפעול בלילה מתוך הכרח, כי לא היה כל סיכוי ללוחמת יום מול אויב עדיף בכול. ושוב, במלחמת השחרור נהגנו לפתוח בפעולות יוזמות בלילה, בין שנחיתותנו אילצתנו לכך ובין שהשתווינו או אף עלינו על האויב בחומר. לזכותה של שיטה זו אנו יכולים לזקוף הישגים רבים וחיסכון רב בדם. ובוודאי נהג בדרכים דומות גם בעתיד, אבל עוד נצטרך להתחשב במגבלותיהן.

ראינו כי שינוי בגישתם השלילית של הצבאות אל הלילה הורגש בתחילת המאה הנוכחית: עלידי הפעלת יחידות הסער המסתננות יצרו שיטה, המנצלת את תכונות הלילה בעזרת אימון וארגון מתאימים. החל ממלחמת יפן-רוסיה התחילו לפתח שיטות, אשר ניסו להתגבר על תכונות הלילה בעזרת אמצעים טכניים: זיקוקין מגלים אויב מתקרב, ומוקשי תאורה מתריעים על בואו, זרקורים

מאפשרים כינון כלי-נשק בעזרת קרן אור ישיר או בעזרת הגברת אור הירח, אור אינפרה-אדום עוזר לקליעה בטווחים קצרים, ולאחרונה פותח עלי-ידי חיל הקשר האמריקני אפילו מכשיר מכ"ם בגודל כדור גולף כדי לסייע ליחידות חי"ר קטנות בגילוי אויב בלילה.

שתי השיטות טובות הן ומאפשרות לוחמת לילה יעילה ביותר; אבל החשוב מכל ללוחם הוא לא להתגבר על הלילה, אלא להסתגל אליו ולנצל את תנאיו בצורה הנאותה ביותר. לשם כך יש לאמן את החייל בלוחמת לילה, ויותר מכול – להרגילו ללילה. בכל צבא, גם בצבא העני והדל ביותר, ניתן לעשות את שני הדברים האלה, וערכם רב יותר מערכו של כל מכשיר הרוצה להפוך לילה ליום. בלוחמת לילה ובהרגל ללילה אפשר להגיע לרמה כזו, שהחייל "ירגיש את עצמו בבית" בשעות החושך לא פחות מאשר בשעות האור. אחרי תקופה ממושכת של פעולות בלילה ודאי חש כל חייל אי פעם את ההרגשה המוזרה של "להיות חשוף ומגולה לעין כול" כאשר ייצא לשדה ביום.

בארגונים של הגייסות ובהכשרתם להפעלת המהירה לפעולות לילה יש לכלול אימון ותרגול אלה ללא כל שהייה יתרה. כאשר בשנת 1941 צנחו הגרמנים על האי כרתים, הייתה הצלחתם תלויה בזה שיתמידו להחזיק בשדה-התעופה מלמה, שנכבש עלי-דם בראשית הפלישה, ואשר דרכו קיבלו תגבורות. ביום הרחיבו את ראש הגשר, ובלילה ביססו את הישגיהם, כי להילחם בלילה היססו גם הם. כאמצעי אחרון לזרוק את הפולשים לים הנחיתו הניו-זילנדים – אחרי התלבטויות והרהורי לב רבים – התקפת לילה על שדה-תעופה זה. אבל ארגון הכוחות להתקפה כזו, שהניו-זילנדים לא היו מאומנים ורגילים בה די הצורך, נמשך זמן כה רב, שההתקפה באה באיחור זמן, וסופה כישלון. כרתים נפלה בידי הגרמנים. חובה נוספת היא לאמן את הצבא ליוזמה בלילה. אחזור ואצביע שנית על שיטת הלחימה של חיילי הצי האמריקניים בקוריאה, אשר בגלל פסיביותם בלילה הפסידו לעיתים קרובות את אשר השיגו ביום תוך ניצול עדיפותם החומרית. דוגמאות כיוצא באלו אפשר למצוא גם במלחמת העולם השנייה, ובפרט בזמן נסיגת הגרמנים בצרפת בפני בעלות-הברית.

אילו קם איש צבא והיה מוותר מראש על שליט השטח, ודאי היו מסלקים אותו מייד מתפקידו. בדומה לזה אין לוותר מראש על שליט הזמן – על הלילה. כלל זה חל על הצד העדיף בחומר ועל הצד הנחות בו כאחד. יתרונו של הצד החלש בהפעלת הכוחות בלילה ברור, אבל גם הצד החזק עשוי להפיק תועלת רבה בכך שהוא מפתיע את האויב עלי-ידי הזזת כוחות או התקפה במקום בלתי צפוי – תועלת אשר לא ישיגה אם יחכה כדי לנצל

נהנים מעדיפות בחומר, לשקול מה יביא אותו לניצחון מהר יותר, בטוח יותר וזול יותר: לוחמת לילה עם ויתור על עדיפותו או צמצומה, לוחמת יום עם הפעלת כל העדיפות, או שילוב של שתי האפשרויות גם יחד. ואין נוסחה שתקבע מסמרות לכל מקרה. הצד הנחות בחומר ייטיב לעשות אם יתרכז בהפעלת הכוחות בלילה, אבל גם היריב החזק ישכיל אם יהיה מוכן לפעולה יזומה בכל שעה משעות היממה.

צה"ל פתח בהתקפותיו בדרך כלל בלילה, גם כאשר העדיפות הייתה לצידו, כמו במבצע חירם. גרם לכך ההרגל – הרגלו האופייני של הכוח העברי להילחם בלילה. גרמה לכך הידיעה על עליונותו בלוחמת הלילה, וגרם לכך הרצון לחסוך בדם. שני הגורמים האחרונים הם שבבילנו בעלי חשיבות מיוחדת, והם יהיו כבדי המשקל כאשר נצטרך להחליט באיזו שעה להפעיל את גייסותינו – וזאת גם כאשר העדיפות בחומר תהיה לצידנו.

את עדיפותו בחומר בשעות היום. ואף אם 3,300 שנים מפרידות בין מסע הלילה של מורסיליס השני, מלך החיתים, ובין הסתננות כוחותינו דרך נחל לבן לעבר ניצנה – אין שוני בין שתי תנועות צבא אלו בנקודה של ניצול העדיפות בחומר. יתרה מזו: היתרון אשר יושג למחרת, ביום, אולי לא יהיה שקול נגד ההפסד בזמן, שאין להשיבו. הכוח החזק ביותר המוותר על לוחמת לילה נתן ליריב החלש חופש פעולה במשך הלילה ומאפשר לו ליטול את היוזמה בידיו. הוא יכול לתמרן את כוחותיו והוא יכול לחזקם באין מפריע וברצונו הוא יכול להתקיף, להתבסס או אף לסגת.

נכון הדבר, שאפילו אחרי פיתוח נוסף של האמצעים והעזרים הטכניים, ההופכים לילה ליום, יהיה צורך להתגבר על קשיים מיוחדים ועל הגבלות בתפעול מטוסים או טנקים בלילה. אבל גם ביום אי אפשר להפעיל כלי-נשק אלה בכל שטח שהוא. על המפקד, אשר גייסותיו